

ks. Tomasz Kowalski

 <https://orcid.org/0000-0001-8297-3938>
tomasz.kowalski@pwt.wroc.pl

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
 <https://ror.org/0o3jq9j58>

Tożsamość kapłańska w świetle eklezjologii komunii

 <https://doi.org/10.15633/ps.29202>

Ks. Tomasz Kowalski – kapłan archidiecezji wrocławskiej, dr. Ukończył studia magisterskie z psychologii i teologii we Wrocławiu. Naukę kontynuował na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, gdzie obronił doktorat z teologii duchowości oraz ukończył podyplomowe studia filozoficzne na Uniwersytecie Angelicum. Wykładowca teologii duchowości oraz psychologii na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu. W pracy badawczej interesuje się tematyką duchowości i formacji kapłańskiej oraz ich psychologicznymi uwarunkowaniami.

Article history • Received: 28 Mar 2025 • Accepted: 12 May 2025 • Published: 30 Jun 2025

ISSN 1428-5673 (print) • **ISSN** 2391-6575 (online) • Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Abstrakt

Tożsamość kapłańska w świetle eklezjologii komunii

Pytanie o miejsce i rolę kapłanów jest wciąż aktualne ze względu na specyfikę dzisiejszych czasów. Zjawiska takie jak przyspieszona sekularyzacja czy relatywizm prawdy sprawiają, że kapłan często jawi się jako ktoś zupełnie obcy i niepotrzebny. Taka perspektywa okazuje się szkodliwa nie tylko dla ludzi świeckich, patrzących niejako z zewnątrz, ale również dla samych kapłanów. Poza czynnikami zewnętrznymi, związanymi z klimatem współczesnej epoki, istotna jest też kwestia środowiska rodzinnego kandydatów do kapłaństwa oraz motywacji, które skłaniają ich do wstąpienia na drogę powołania. Czynniki te mają bezpośredni wpływ na ich późniejsze życie. Pytanie o to, gdzie szukać nienaruszalnego źródła kapłańskiej tożsamości, zwłaszcza w dzisiejszych czasach, wydaje się zatem zasadne. Z tego względu autor swoje początkowe rozważania rozpoczyna od analizy wybranych fragmentów Pisma Świętego oraz dokumentów Magisterium Kościoła. Zwieńczeniem jego refleksji jest wprowadzenie wymiaru eklezjologii komunii, którą traktuje jako próbę odpowiedzi na pytanie o nienaruszalne elementy kapłańskiej tożsamości.

Słowa kluczowe: tożsamość kapłańska, eklezjologia komunii, formacja kapłańska

Abstract

Priestly identity in the light of ecclesiology of communion

The question of the place and role of priests is still relevant due to the specificity of today's times. Phenomena such as accelerated secularisation or the relativism of truth often make the priest appear as someone completely alien and unnecessary. This perspective is detrimental not only to lay people watching from the outside, as it were, but also to priests themselves. In addition to external factors related to the climate of our era, there is also the question of the family environment of candidates for the priesthood or their motivation for entering the priestly path, which also has an impact on their lives. The question of where to look for the inviolable source of priestly identity, especially in this day and age, therefore seems legitimate. Hence, the author begins his initial reflections with an analysis of selected passages of Holy Scripture and documents of the Church's Magisterium. His reflection culminates in the introduction of the dimension of ecclesiology of communion, which he sees as a proposal to answer the question of the inviolable elements of priestly identity.

Keywords: priestly identity, ecclesiology of communion, priesthood formation

W dzisiejszych czasach, zdominowanych przez takie zjawiska, jak sekularyzacja, relatywizm prawdy, przesadny subiektywizm czy indywidualizm, kapłan może jawić się jako ktoś obcy, nieprzystający do świata. Taka wizja duchownych rzutuje, rzecz jasna, na cały obraz Kościoła, postrzeganego jako instytucja przestarzała i bezużyteczna. Te warunki zewnętrzne i presja otoczenia wpływają na sposób, w jaki kapłan postrzega samego siebie, co o sobie myśli, a w konsekwencji – jak wpływa to na jego tożsamość. Należy również pamiętać, że nie kształtuje się ona w momencie wstąpienia kandydata do seminarium, ale znacznie wcześniej. Środowisko rodzinne, wczesne doświadczenia w relacjach z rodzicami, rodzeństwem czy rówieśnikami, nie pozostają obojętne dla kształtowania się tożsamości przyszłego kapłana. To właśnie w rodzinie kształtują się jej podstawy. W środowisku rodzinnym nie tylko wzrasta powołanie i rodzi się wiara, ale tworzą się i umacniają cechy ludzkie, z którymi późniejszy kapłan będzie szedł przez życie. Obraz rodziców i funkcjonowanie w rodzinie nie pozostają obojętne na kształtowanie się wizji Boga oraz wspólnoty kościelnej.

Dzisiejsi kandydaci do kapłaństwa często pochodzą z rodzin niepełnych, w których obecny był tylko jeden z rodziców. Przyczyny takiego stanu rzeczy są różne: śmierć jednego z rodziców, życie po rozwodzie lub w separacji¹. Seminarzyści, właśnie w tych okolicznościach, mogli doświadczyć trudnych przeżyć, doznając ran, które będą nieśli przez całe życie. Jeżeli nie zostaną one w jakiś sposób zaleczone, mogą poważnie utrudniać zdrowe funkcjonowanie zarówno w Kościele, jak i w społeczeństwie, a nawet uniemożliwić kandydatom wstąpienie na drogę formacji ku kapłaństwu. W Kodeksie prawa kanonicznego czytamy:

Do wyższego seminarium biskup diecezjalny powinien przyjmować jedynie tych, którzy, biorąc pod uwagę ich przymioty ludzkie i moralne, duchowe i intelektualne, ich zdrowie fizyczne i psychiczne, jak również szczerą wolę, wydają się być zdolni do oddania się na stałe świętym posługom².

Zatem, zanim kandydat zostanie przyjęty do seminarium, powinien już wykazywać pewną zdolność do podjęcia dalszej ścieżki formacyjnej.

¹ Por. K. Pawlina, *Powołania kapłańskie AD 2020*, Warszawa 2020, s. 37.

² Kodeks prawa kanonicznego, Poznań 1984, kan. 241 § 1.

Brak niektórych przymiotów może skutkować w ogóle nieprzyjęciem do seminarium.

Rozeznawanie tej zdatności powinno obejmować również początkowe motywacje kandydatów³. Nie należy oczekiwać, że wszystkie z nich będą od razu czyste, klarowne i wolne od egocentryzmu, ale już sama świadomość ich kierunku może okazać się przydatna w późniejszym procesie formacyjnym⁴. Interesujące badania w tym zakresie przeprowadził ks. Krzysztof Pawlina w roku 2000. Objęły one kandydatów do kapłaństwa, którzy dopiero rozpoczynali pierwszy rok studiów i nie weszli jeszcze we właściwy proces formacyjny, co miało na celu uzyskanie możliwie najbardziej autentycznych odpowiedzi. Badania te wykazały, że niektórzy spośród kandydatów chcieli poświęcić się zwyczajnej posłudze parafialnej, inni planowali rozwijać duszpasterstwo specjalistyczne, kolejni myśleli o pracy katechetycznej lub akademickiej, a także o posłudze misyjnej. Istnieje także grupa, która nie kreowała jeszcze sprecyzowanej wizji swojej kapłańskiej przyszłości⁵. Wnikanie w głąb własnych motywacji, ich rozpoznanie i uświadomienie sobie źródeł własnych zachowań może ujawnić, że w centrum pragnień człowieka jest potrzeba bycia dostrzeżonym, strach przed samotnością oraz pragnienie bycia kochanym⁶.

Formowanie przyszłego kapłana oznacza harmonizowanie jego motywacji, postaw i uczuć zgodnie z walorami, które posiada Chrystus. Dopiero taki proces stanowi wyznacznik postępującej dojrzałości przyszłego kapłana. Właśnie przykład Jezusa Dobrego Pasterza wspomaga kształtowanie tych właściwości ludzkich, które umożliwiają i ułatwiają pełnienie posługi kapłańskiej⁷.

Duży wpływ na kształtowanie się kapłańskiej tożsamości ma również jakość szkolnej katechezy. Braki w tym zakresie są widoczne już na poziomie podstawowej wiedzy katechizmowej, znajomości nauczania Magisterium Kościoła, czy nawet imion ostatnich papieży⁸.

3 Por. K. Pawlina, *Powołania kapłańskie AD 2020*, s. 25.

4 R. Hostie, *Il discernimento delle vocazioni*, Torino 1964, s. 98.

5 Por. K. Pawlina, *Powołania kapłańskie AD 2020*, s. 167.

6 A. Cencini, *I sentimenti del figlio. Il cammino formativo nella vocazione presbiterale e consacrata*, Bologna 2016, s. 99.

7 Por. K. Dyrek, *Formacja ludzka do kapłaństwa*, Kraków 1999, s. 35.

8 Badania w tym zakresie zostały przeprowadzone pod kierunkiem ks. prof. Krzysztofa Pawliny. Odpowiednie kwestionariusze zostały przekazane na zjeździe rektorów

W kontekście tożsamości kapłańskiej można mówić o dwóch perspektywach. Po pierwsze – w odniesieniu do ludzi innych stanów: tożsamość kapłańska wobec tożsamości osób świeckich, zakonnych i tak dalej. Po drugie – w odniesieniu do innych kapłanów: „ja – kapłan” wobec pozostałych członków prezbiterium. Analizie zostanie poddane przede wszystkim to pierwsze ujęcie.

Każda chrześcijańska tożsamość zakorzeniona jest w Trójcy Świętej, choć tożsamość kapłana w sposób wyjątkowy kształtuje się w relacji z Chrystusem, Najwyższym Kapłanem i Pasterzem. Można tu mówić o szczególnym związku ontologicznym, który jednoczy kapłana z Mistrzem⁹. Ponadto, jako szafarz sakramentów, każdy ksiądz kształtuje swoją tożsamość podczas głoszenia słowa Bożego i celebracji liturgicznej¹⁰.

Bez tej wiedzy, która przypomina kapłanowi, kim naprawdę jest, traci on poczucie własnej tożsamości. Zjawisko to ma jednak również szerszy wymiar – bez wiedzy o tym, kim jest kapłan, i bez wzmacniania tej tożsamości, także inni nie będą w stanie jej rozpoznać. Ukazuje to, jak ważne są samorozumienie i kształtowanie tożsamości kapłańskiej.

W dalszej części artykułu spróbujemy uchwycić charakterystyczne cechy tożsamości kapłańskiej jako takiej, a nie indywidualnych cech każdego księdza. Poszukując jej źródeł, zwrócimy się ku bazie biblijnej, a także zaczerpnijemy z Magisterium Kościoła. Analiza tych źródeł zostanie zwieńczona refleksją nad eklezjologią komunii – pojęciem, które rzuca nowe światło na rozumienie tożsamości kapłana.

w 2019 roku w Rzeszowie. Dla uzyskania największej rzetelności zostały przeprowadzone wśród alumnów już po przyjęciu do seminarium, ale jeszcze przed rozpoczęciem jakichkolwiek wykładów, czy konferencji. Celem było uzyskanie jak najbardziej autentycznych odpowiedzi. Na tej podstawie uzyskano 289 ankiet z całej Polski. Braki w formacji intelektualnej zostały zauważone chociażby w przypadku pytania o dwóch poprzedników Jana Pawła II. Jednego wymieniło 19,7 proc., obydwu 45,7 proc., natomiast żadnego aż 34,6 proc. Interesujące okazały się także wskaźniki dotyczące nałogów kandydatów do kapłaństwa. Sięganie po różnego rodzaju używki było dość częste. Szczegółowe zestawienie procentowe możemy odnaleźć w publikacji zbierającej użyte dane: K. Pawlina, *Powołania kapłańskie AD 2020*.

⁹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Pastores dabo vobis*, 12.

¹⁰ Por. Jan Paweł II, *Dar i tajemnica*, Kraków 2005, s. 75, 89.

1. Pismo Święte o kapłańskiej tożsamości

Figurę kapłana odnajdujemy już na kartach Starego Testamentu, gdzie zostaje on ukazany jako namaszczone i przeznaczony do służby ofiarnej. Przed Jezusem urząd kapłana był rozumiany jako pewnego rodzaju wywyższenie. Absolutną nowość w rozumieniu kapłaństwa wprowadza jednak Chrystus. Źródłem Jego kapłaństwa nie jest już przynależność do pokolenia Lewiego, lecz sam Bóg¹¹. Kapłan nie składa już ofiary w świątyni, ale sam staje się ofiarą. Chrystus zmienia wizję kapłaństwa opartą na wywyższeniu. Nie zachowuje rytualnej separacji, ale spotyka się z grzesznikami, z chorymi, a nawet z umarłymi. Widzimy, że znaczenie kapłaństwa nowotestamentalnego jest zupełnie odmienne od tego ze Starego Przymierza. Wraz z Chrystusem rozpoczyna się nowa wizja kapłaństwa i kultu: z jednej strony każdy kapłan ma swoje odniesienie do Jezusa, z drugiej – kult łączy się z życiem.

Przyjrzymy się momentowi powołania apostołów, ponieważ odnajdziemy w nim ważne inspiracje i odpowiedzi na pytanie: kim jest kapłan? W Ewangelii według św. Marka (3, 14) czytamy: „I ustanowił Dwunastu” (gr. καὶ ἐποίησεν δώδεκα), co oznacza dosłownie: „uczynił, zrobił Dwunastu”, niejako stworzył ich na nowo, przeobraził od środka. Zostają oni wybrani, aby w pierwszej kolejności być z Jezusem, a następnie głosić Ewangelię i wyrzucać demony. W tym powołaniu wyłaniają się dwa istotne aspekty: ontologiczny oraz funkcjonalny. Pierwszy dotyczy obiektywnej zmiany wewnętrznej oraz bycia z Mistrzem. Drugi wskazuje na udział w misji Jezusa. Zarówno pierwszy, jak i drugi mają swoje odniesienie do Chrystusa. Podobnie kapłan, pozostając w stałym związku z Jezusem, przedłuża w historii Jego misję zbawienia¹². Ten szczególny charakter relacji z Jezusem, którą można określić mianem wertykalnej, ma swoje przełożenie na relacje horyzontalne i na misję w świecie, o czym świadczą liczne fragmenty Pisma Świętego: „Jak mnie posłał Ojciec, tak i ja was posyłam” (J 20, 21), „Kto was przyjmuje, mnie przyjmuje” (Mt 10, 40), „Kto was słucho, mnie słucho. Kto was odrzuca, mnie odrzuca” (Łk 10, 16). Jakkolwiek opis powołania apostołów mówi dużo o tożsamości kapłana, wskazując na jego wewnętrzną przemianę,

¹¹ Por. E. Castelluci, *Il ministero ordinato*, Brescia 2006, s. 21.

¹² Por. R. Lavatori, R. Poliero, *Ministero e identità del presbitero*, Roma 2001, s. 123.

to moment ustanowienia sakramentu kapłaństwa podczas Ostatniej Wieczerzy ma znaczenie zasadnicze. Sobór Trydencki naucza, że właśnie w czasie jej trwania Chrystus ustanowił apostołów kapłanami Nowego Przymierza¹³. Ponadto ojcowie synodalni podkreślali: „Gdyby ktoś mówił, że słowami: «To czyńcie na moją pamiątkę» Chrystus nie ustanowił apostołów kapłanami lub nie polecił, by oni oraz inni kapłani składali w ofierze Jego ciało i krew – niech będzie wyklęty”¹⁴. Ojcowie Kościoła postrzegali konsekrację jako efekt działania Ducha Świętego.

W Katechizmie Kościoła katolickiego czytamy, że Ostatnia Wieczerza jest momentem definitywnym dla konsekracji apostołów na kapłanów oraz że ustanowienie przez Jezusa Eucharystii jako pamiątki Jego ofiary włącza apostołów w jej kontynuację i czyni ich kapłanami Nowego Przymierza. W punkcie 611 Katechizmu znajdujemy następujące słowa:

Eucharystia, którą Jezus ustanawia w tej chwili, będzie „pamiątką” (1 Kor 11, 25) Jego ofiary. Włącza On Apostołów do swojej ofiary i poleca, by ją przedłużali. Przez to Jezus ustanawia swoich Apostołów kapłanami Nowego Przymierza: „Za nich Ja poświęcam w ofierze samego siebie, aby i oni byli uświęceni w prawdzie”.

Również w myśli Jana Pawła II Ostatnia Wieczerza jest często określana jako „dzień narodzin naszego kapłaństwa”¹⁵.

Podsumowując tę część, można zauważyć, że kapłaństwo ma swoje źródło w komunii z Chrystusem. Jest głęboko zakorzenione w wolnym akcie powołania przez Tego, który „wybrał tych, których sam chciał” (por. Mk 3, 13). Wybór ten niejako na nowo nadał znaczenie ich jestestwu, przeobrażając ich od wewnątrz. Drugim istotnym momentem w kontekście tożsamości kapłańskiej jest Ostatnia Wieczerza, w czasie której apostołowie zostali konsekrowani, włączeni w ofiarę Chrystusa

13 Por. Sobór Trydencki, Sesja 22, 1: Nauka i kanony o Najświętszej ofierze mszy świętej, 17.09.1562, rozdział 1, w: Dokumenty soborów powszechnych, t. 4 (1511–1870), układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2004, s. 639 (Źródła Myśli Teologicznej, 33).

14 Por. Sobór Trydencki, Sesja 22, 1: Nauka i kanony o Najświętszej ofierze mszy świętej, 17.09.1562, rozdział 9.2, w: Dokumenty soborów powszechnych, t. 4, s. 647.

15 Por. Jan Paweł II, List do kapłanów na Wielki Czwartek 1985, <https://www.ekai.pl/dokumenty/list-do-kaplanow-na-wielki-czwartek-1985/> (22.02.2025); por. Jan Paweł II, List do kapłanów na Wielki Czwartek 1986, <https://www.ekai.pl/dokumenty/list-do-kaplanow-na-wielki-czwartek-1986/> (22.02.2025).

oraz wezwani do jej przedłużania. Ta misja zostaje następnie powierzona każdemu kapłanowi.

2. Składowe tożsamości kapłana w świetle Magisterium Kościoła

Wzbogacimy teraz nasze rozważania biblijne o refleksję Magisterium Kościoła, a szczególnie o nauczanie Soboru Watykańskiego II. Ojcowie soborowi zwrócili uwagę na potrzebę formowania kapłańskiej tożsamości między innymi w dekrecie o formacji *Optatam totius* oraz w dekrecie o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*. Tożsamość kapłańska według *Optatam totius* w sposób oczywisty kontynuuje linię wyznaczoną przez Pismo Święte, podając także konkretne cechy, które powinien kształtować prezbiter. Są to: dojrzałość do życia w celibacie, zdolność do podejmowania rozważnych decyzji i umiejętność słusznego osądu rzeczywistości¹⁶. Wśród innych zalecanych cech księdza wymienia się: „szczerłość ducha, stałe przestrzeganie sprawiedliwości, dostrzymywanie przyrzeczeń, grzeczność w postępowaniu, a w rozmowach – skromność połączona z miłością”¹⁷. Owe właściwości mają wypływać z wewnętrznej przemiany kapłana, który przez sakrament święceń zostaje przeznaczony do upodobnienia się do Chrystusa-Kapłana¹⁸. Ponadto w dekrecie odnajdujemy zachętę, by osoba powołana dążyła do życia w intymnej relacji z Mistrzem¹⁹. Papież Paweł VI, wymieniając te i inne predyspozycje, określa cel dojrzałej tożsamości kapłana – stanie się pasterzem na wzór Jezusa Chrystusa²⁰. W tym kontekście *Optatam totius* wskazuje na eklezjalny wymiar kapłańskiej tożsamości. W punkcie dziewiątym dekretu czytamy:

Niech alumni tak będą przepojeni tajemnicą Kościoła, przez ten święty Sobór szczególnie oświeconą, aby przejęci pokorą i synowską miłością do Namiestnika Chrystusowego, a także po święceniach kapłańskich, przywiązani do własnego

16 Por. Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, 11.

17 Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, 11.

18 Por. Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, 8.

19 Por. Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, 8.

20 Por. Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, 4.

biskupa jako wierni współpracownicy oraz współtowarzysze braci w pracy, dawali świadectwo owej jedności, która ludzi do Chrystusa przyciąga²¹.

W kolejnym dokumencie soborowym—dekrecie *Presbyterorum ordinis*—odnajdujemy również zachętę do tego, aby tożsamość kapłańska była kształtowana w relacji do własnego biskupa, którego prezbiter powinien być współpracownikiem, ponieważ—w odpowiedniej dla siebie mierze—uczestniczy on także w misji apostołów. Podobnie jak *Optatam totius*, omawiany dokument wskazuje na potrzebę relacji z Ludem Bożym, gdyż kapłan, działając w imieniu biskupa, powinien gromadzić rodzinę Bożą²². Widać zatem nierozdzielłą więź kapłana ze swoim biskupem, co stanowi istotny rys jego tożsamości. Dokument *Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia* oddaje tę prawdę w niezwykle mocnych słowach, gdyż określa posługę apostolską biskupa jako odniesienie tożsamościowe dla prezbitera. Kapłan bez biskupa, a więc bez inkardynacji, pozostaje w zawieszeniu sprzecznym z własną tożsamością, ponieważ to przez biskupa i ze względu na niego otrzymał w sakramencie święceń dar Ducha Świętego²³.

Inną ważną kwestią, poruszoną w *Presbyterorum ordinis*, jest braterstwo sakramentalne—szczególna relacja, która wypływa z sakramentu święceń i łączy kapłanów specjalną więzią. W punkcie ósmym czytamy:

Poszczególni zatem prezbiterzy jednoczą się ze swymi współbraćmi węzłem miłości, modlitwy i wszelkiej współpracy, dzięki czemu ujawnia się ta jedność, w której Chrystus chciał, by Jego wyznawcy byli całkowicie zjednoczeni, żeby świat poznał, iż Syn posłany został przez Ojca²⁴.

²¹ Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*, 9.

²² Por. Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis*, 6.

²³ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Droga formacji prezbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, 39, „Akta Konferencji Episkopatu Polski” (2021) nr 33, https://info.wiara.pl/files/21/06/16/838149_BGvH_gaformacijprezbiterowwPolsce.pdf (22.02.2025).

²⁴ Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis*, 8.

Poza łącznością z biskupem i całym prezbiterium, kapłani powinni troszczyć się o wiernych świeckich i formować ich do autentycznej komunii wierzących²⁵.

Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis* Jana Pawła II z 1992 roku kojarzona jest przede wszystkim z analizą czterech wymiarów formacyjnych: ludzkiego, duchowego, intelektualnego i pastoralnego. Pewnego rodzaju nowością wprowadzoną przez papieża jest dogłębne zbadanie i usystematyzowanie tego pierwszego, co nie zostało w tak wyraźny sposób ukazane we wcześniejszych dokumentach Kościoła, w których poruszono zagadnienie formacji kapłańskiej. Jan Paweł II w *Pastores dabo vobis*, oprócz szerokiego opisu wymiaru ludzkiego, podejmuje także zagadnienie eklezjologii komunii, jednocześnie osadzając je w kontekście formacji kapłańskiej, co jest szczególnie istotne z perspektywy omawianego tematu. W numerze dwunastym dokumentu czytamy, że eklezjologia komunii jest „podstawowym kryterium określenia tożsamości kapłana, jego autentycznej godności, powołania i misji pośród Ludu Bożego i w świecie”²⁶.

3. Eklezjologia komunii

Pojęcie eklezjologii komunii²⁷ jest ideą centralną w *Relatio finalis* Nadzwyczajnego Synodu Biskupów, który odbył się w Rzymie w dniach od 25 listopada do 8 grudnia 1985 roku. Należy je rozumieć jako zjednoczenie z Bogiem przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym. Owo zjednoczenie dokonuje się poprzez słowo Boże oraz sakramenty²⁸. W znaczeniu bardziej strukturalnym eklezjologia komunii jest także gwarantem porządku oraz właściwej relacji pomiędzy jednością i różnorodnością w Kościele. Nie może być ona rozumiana wyłącznie w kwestiach organizacyjnych

²⁵ Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis*, 6.

²⁶ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*, 12.

²⁷ Pojęcie to otwiera możliwość dalszych poszukiwań badawczych, zwłaszcza w zakresie relacji między komunią sakramentalną a komunią z prezbiterium i własnym biskupem, a także w obszarze związku Kościoła lokalnego z Kościołem powszechnym.

²⁸ Por. Sinodo dei vescovi, *Relazione finale del sinodo dei vescovi*, „Aggiornamenti Sociali” 1 (1986), s. 74.

ani też jedynie w perspektywie problemów związanych z kompetencjami i władzą²⁹.

Rozumienie Kościoła jako komunii jest wyraźnie widoczne w myśli papieża Benedykta XVI. Uważa on, że eklezjologia komunii opiera się na trzech zasadach pierwszeństwa. Po pierwsze, oznacza pierwszeństwo relacji z Bogiem, po drugie – pierwszeństwo obdarowywania Duchem Świętym przed aktem przyjmowania ze strony człowieka. Trzecia zasada oznacza pierwszeństwo Kościoła powszechnego przed Kościołami lokalnymi³⁰. Poświęcając wiele uwagi samemu pojęciu *communio*, papież wskazuje, że może ono być rozumiane zarówno jako Kościół, jak i jako Eucharystia³¹. Komunia oznacza dla niego także relację nieustannej wymiany darów. Przypomina, że w życiu nie można kierować się jedynie miłością ofiarną, ale trzeba również pozwolić na przyjmowanie miłości³². Ta komunia między ludźmi możliwa jest jedynie wówczas, kiedy poprzedzona jest komunią z Bogiem. Obrazuje to następujący schemat: spotkanie z Chrystusem – jedność z Ojcem w Duchu Świętym – jedność ludzi między sobą – zbawienie³³. Intymna więź z Chrystusem powinna prowadzić kapłana ku miłości do Kościoła i rozbudzać świadomość jego zobowiązań wobec wspólnoty³⁴.

Niezwykle cenne pogłębienie kwestii eklezjologii komunii odnajdujemy w liście Kongregacji Nauki Wiary *Communione et notio* z 1992 roku. Czytamy w nim, iż:

pojęcie komunii znajduje się w sercu samorozumienia Kościoła jako Misterium osobowej jedności każdego człowieka z Trójcą Świętą i z innymi ludźmi, zapo-

²⁹ Por. Sinodo dei vescovi, *Relazione finale del sinodo dei vescovi*, „Aggiornamenti Sociali” 1 (1986), s. 74.

³⁰ Por. A. Czaja, Benedykta XVI wizja Kościoła jako komunii, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 13 (2008), s. 52.

³¹ Por. A. Czaja, Benedykta XVI wizja Kościoła jako komunii, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” 13 (2008), s. 49.

³² Por. Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est*, 7.

³³ Por. J. Szymik, Kościół w sercu Boga. Wybrane wątki J. Ratzingera/Benedykta XVI eklezjologii „*communio*”, „Studia Gnesnensia” 27 (2013), s. 61.

³⁴ Por. K. Kondracikowski, Tożsamość kapłana w relacji do Boga, do ludzi i do siebie samego, „Rocznik Teologii Katolickiej” 13 (2014) nr 2, s. 212, <https://doi.org/10.15290/rtk.2014.13.2.13>.

czątkowanej przez wiarę i skierowanej do pełni eschatologicznej w Kościele niebieskim, która w pewnej mierze urzeczywistnia się już w Kościele na ziemi³⁵.

Zgodnie z całym nauczaniem biblijnym i tradycją patrystyczną, komunია zakłada podwójne odniesienie: wertykalne (związek z Bogiem) oraz horyzontalne (związek z innymi ludźmi). Chrześcijańskie ujęcie komunii zakłada Bożą inicjatywę, nowy związek między człowiekiem i Bogiem zapoczątkowany w Chrystusie i przekazywany w sakramentach, który rozciąga się także na nowe relacje ludzi między sobą. Ponadto *Communio notio* podkreśla, że z owego sakramentalnego charakteru wynika, że Kościół jest rzeczywistością ciągle otwartą na rozwój misyjny i ekumeniczny³⁶.

Kim jest kapłan? Co odróżnia go od osób świeckich, a co jest wspólne? Istnieje wiele określeń kapłana: świadek, katecheta, celebrans, homileta. Jednak żadne z tych określeń nie jest w stanie wyczerpać znaczenia kapłańskiej tożsamości. Tym trudniejsze staje się jej zrozumienie w kontekście zjawisk takich jak sekularyzacja, relatywizm prawdy czy przesadny subiektywizm. Stąd też mówi się dzisiaj o tożsamości słabej, utraconej, fałszywej – lub po prostu: o kryzysie tożsamości kapłańskiej³⁷. Tym bardziej rodzi się potrzeba powrotu do źródeł oraz próby odczytania tożsamości kapłana w kontekście eklezjologii komunii, która skupia w sobie podstawowe wymiary tożsamości prezbiterów, wynikające z Pisma Świętego oraz Magisterium Kościoła.

Podsumowanie

Z powyższych analiz, zarówno biblijnych, jak i magisterialnych, wyłaniają się dwie wizje kapłaństwa: społeczno-funkcjonalna oraz

35 Kongregacja Nauki Wiary, List do biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako Komunia *Communio notio*, 3, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_28051992_communio-notio_pl.html (22.02.2025).

36 Kongregacja Nauki Wiary, List do biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako Komunia *Communio notio*, 4, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_28051992_communio-notio_pl.html (22.02.2025).

37 Por. M. Costa, *Tra identità e formazione*, Roma 2003, s. 24.

sakramentalno-ontologiczna. Pierwsza z nich definiuje kapłaństwo jako służbę – rozumianą jako poświęcenie się społeczeństwu poprzez Kościół. Druga z kolei, nie negując oczywiście służebnego charakteru kapłaństwa, określa je przede wszystkim jako zakorzenione w sakramencie święceń, które w sposób obiektywny i ontologiczny przemieniają kapłana. Dlaczego to rozróżnienie jest tak istotne dla kapłańskiej tożsamości? Ponieważ świadomość, że kapłaństwo zakorzenione jest w sakramencie święceń, który wywołuje rzeczywistą, obiektywną zmianę ontologiczną w człowieku, powinna radykalnie zmienić podejście do samego kapłaństwa. Nie będzie ono wówczas postrzegane tylko jako funkcja pełniona wobec Ludu Bożego. W takim podejściu widoczny będzie prymat „bycia” nad „działaniem”, co potwierdza najnowsza wersja dokumentu *Droga formacji presbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*. Czytamy w nim, że „styl i jakość życia seminarzystów, osób duchownych i konsekrowanych jest ważniejszy od ich dzieł i działań”³⁸, a także, że „w refleksji nad tożsamością presbiterów konieczne jest uznanie pierwszoplanowości płaszczyzny sakramentalno-ontycznej, rozumianej jako wszczęcie presbitera w Chrystusa i Jego Kościół”³⁹. Zaprzeczeniem takiej wizji presbiteratu jest funkcjonalizm, czyli sprowadzenie kapłaństwa do roli, jaką pełni ksiądz. Wizje funkcjonalno-społeczne redukują bowiem tożsamość presbitera jedynie do płaszczyzny zawodowej⁴⁰.

Zestawiając ze sobą nasze rozważania dotyczące eklezjologii komunii oraz biblijnych i magisterialnych źródeł kapłańskiej tożsamości, możemy zauważyć ich głęboką zbieżność. Tożsamość presbitera ma swoje zakorzenienie w Jezusie Chrystusie, który – zrywając z tradycją separacji od ludu – żyje w komunii ze wszystkimi, także z grzesznikami. Wybierając Dwunastu, niejako „tworzy ich na nowo”, aby kontynuowali Jego misję. W czasie Ostatniej Wieczerzy Chrystus Pan nierozdzielnie łączy kapłaństwo z sakramentem Eucharystii. W przywołanych wcześniej dokumentach znajdujemy również wskazania dotyczące konkretnych przymiotów, którymi powinien odznaczać się kapłan. Odnoszą się one do jego relacji z Ludem Bożym, z całym presbiterium,

³⁸ Konferencja Episkopatu Polski, *Droga formacji presbiterów w Polsce*, 24.

³⁹ Konferencja Episkopatu Polski, *Droga formacji presbiterów w Polsce*, 32.

⁴⁰ Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Droga formacji presbiterów w Polsce*, 24.

a w szczególności – z własnym biskupem. Można zatem stwierdzić, że tożsamość prezbytera nie może być kształtowana wyłącznie w samym centrum komunii Kościoła, z uwzględnieniem jej wymiaru wertykalnego i horyzontalnego. W Chrystusie kapłan odnajduje źródło swojej tożsamości oraz rozeznaje, że jego kapłaństwo jest uczestnictwem w misji Chrystusa i jej kontynuacją⁴¹. Właśnie odniesienie do Niego jest konieczne, aby właściwie zrozumieć kapłańską tożsamość.

Bibliografia

- Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est*, 2006.
Castelluci E., *Il ministero ordinato*, Brescia 2006.
Cencini A., *I sentimenti del figlio. Il cammino formativo nella vocazione presbiterale e consacrata*, Bologna 2016.
Costa M., *Tra identità e formazione*, Roma 2003.
Czaja A., Benedykta XVI wizja Kościoła jako komunii, „*Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie*” 13 (2008), s. 47–58.
Dyrek K., *Formacja ludzka do kapłaństwa*, Kraków 1999.
Hostie R., *Il discernimento delle vocazioni*, Torino 1964.
Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Pastores dabo vobis*, 1992.
Jan Paweł II, *Dar i tajemnica*, Kraków 2005.
Jan Paweł II, List do kapłanów na Wielki Czwartek 1985, <https://www.ekai.pl/dokumenty/list-do-kaplanow-na-wielki-czwartek-1985/> (22.02.2025).
Jan Paweł II, List do kapłanów na Wielki Czwartek 1986, <https://www.ekai.pl/dokumenty/list-do-kaplanow-na-wielki-czwartek-1986/> (22.02.2025).
Kodeks prawa kanonicznego, Poznań 1984.
Kondracikowski K., Tożsamość kapłana w relacji do Boga, do ludzi i do siebie samego, „*Rocznik Teologii Katolickiej*” 13 (2014) nr 2, s. 207–220, <https://doi.org/10.15290/rtk.2014.13.2.13>.
Konferencja Episkopatu Polski, *Droga formacji prezbyterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, 11.03.2021, „*Akta Konferencji Episkopatu Polski*” (2021) nr 33, https://info.wiara.pl/files/21/06/16/838149_BGvH_gaformacijprezbiterowwPolsce.pdf (22.02.2025).

41 Por. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Pastores dabo vobis*, 12.

- Kongregacja Nauki Wiary, List do biskupów Kościoła katolickiego o niektórych aspektach Kościoła pojętego jako Komunia *Communio* notio, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_28051992_communio-notio_pl.html (22.02.2025).
- Lavatori R., Poliero R., *Ministero e identità del presbitero*, Roma 2001.
- Pawlina K., *Powołania kapłańskie AD 2020*, Warszawa 2020.
- Sinodo dei vescovi, *Relazione finale del sinodo dei vescovi*, „*Aggiornamenti Sociali*” 1 (1986), s. 67–79.
- Sobór Trydencki, Sesja 22, 1: Nauka i kanony o Najświętszej ofierze mszy świętej, 17.09.1562, w: *Dokumenty soborów powszechnych*, t. 4 (1511–1870), układ i oprac. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2004, s. 639–647 (Źródła Myśli Teologicznej, 33).
- Sobór Watykański II, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatum totius*.
- Sobór Watykański II, Dekret o posłudze i życiu prezbiterów *Presbyterorum ordinis*.
- Szymik J., Kościół w sercu Boga. Wybrane wątki J. Ratzingera/Benedykta XVI eklezjologii „*communio*”, „*Studia Gnesnensia*” 27 (2013), s. 59–80.

